

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

อบายมุข

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)

อุฏฺฐานสํปทา อารักขสํปทา สมชีวิตา กัลยาณมิตตตาทิ

บัดนี้จะแสดงธรรมเพื่อชี้แนวทางดำเนินแก่บรรดาท่านผู้อยู่ครองเรือน ซึ่งมีกิจธุระมากยากที่จะดำเนินให้ทั่วถึงและสม่าเสมอโดยไม่ผิดพลาดได้ เพราะการทำงานและสังคมความเกี่ยวข้องในระหว่างหมู่เพื่อนด้วยกันมีมาก ซึ่งอาจเหลือวิสัยที่จะทำให้ถูกต้องเสียทุกอย่าง ถ้าไม่ได้สำเหนียกศึกษาไว้พอประมาณ คนเราที่ทำตนให้พลาดท่าลงไปจนถึงกับตั้งตนไม่ได้ เนื่องจากการศึกษาน้อย ๑ มีการศึกษามากแต่ขาดการยับยั้งน้ำใจ ๑ จึงเห็นสิ่งใดที่เป็นชอบเลยเข้าใจว่าดีและเป็นประโยชน์ไปเสียเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ทอดตนลงเป็นทาสแห่งความผิถุนั้นๆ โดยไม่รู้รู้สึกตัว เพราะงานทุกชิ้นพึงทราบว่าเป็นคู่มิตรกับเจ้าของงาน คนชั่วก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับสุภาพชนทั่วๆ ไป จึงยากที่จะสังเกตเลือกคบเท่าที่ควร

ถ้าผู้สนใจใคร่ต่อความดีจริง ๆ แล้ว ก็พอจะทราบได้ในลักษณะของงานที่ชั่วและคนเลวทรามว่า มีต้นเหตุอันไม่ดีขึ้นกับรูปงานและตัวของเขาเอง เช่น ผลงานอันเกิดจากทุจริต มีการปล้นสะดม เป็นต้น ย่อมทำผู้นั้นให้ได้รับโทษมีประการต่างๆ เช่นติดคุกนอนอยู่ในเรือนจำจนกลายเป็นคนอับแสงไปเสียทั้งร่าง มีแต่ความทุกข์ทรมานตลอดเวลาที่ตนยังเสวยผลกรรมนั้นอยู่ เมื่อผลของความชั่วประกาศตัวให้เราทราบว่าไม่ดีตลอดกาลเช่นนี้ แม้ผู้จะทำความชั่วจึงเริ่มประกาศตัวว่าเป็นคนพาลในขณะที่เริ่มลงมือทำ เพราะฉะนั้นความชั่วกับคนชั่วจึงพอสังเกตได้ในขณะเดียวกัน ซึ่งพอจะหาทางหลีกเลี่ยงได้โดยมารยาทอันดีงามของเรา

ตราที่บอกไว้ให้เราทราบว่าเขาเป็นคนชั่ว ก็ประทับไว้กับกาย วาจา ใจของเขาอยู่แล้ว ในอันดับต่อไปที่เราจะควรทราบก่อนอื่นคือ ตัวเราผู้พร้อมอยู่แล้วที่จะทำทั้งความดีและความชั่วอยู่ทุกขณะ จึงควรสำนึกและปรับปรุงตัวเองในทางที่ดี เพื่อดำเนินงานให้ได้ผลเท่าที่ควรแต่ต้นจนอวสานแห่งชีวิต หลักธรรมที่ท่านวางไว้เพื่อประกันคุณภาพของบุคคล ไม้ให้ทอดตนลงสู่ความเลวทรามมีอยู่มาก แต่จะยกมาแสดงพอเหมาะกับนิสัยของผู้ปฏิบัติและกำลังของผู้ปฏิบัติมีดังนี้ อิตฺถิธฺตุโต ปุริสธฺตุโต อย่าทำตนเป็นคนชอบอวดรูปโฉม

โนมพรรณ ในรูปร่างทรวดทรงและความงามของตนจนเกินวัยและความพอดี จะเป็นคน
ทำลายศักดิ์ศรีและความงามอันล้ำค่า คือคุณธรรมภายในใจของตนให้ขาดสะบั้นลง ทั้ง
ขาดความนับถือของสังคมผู้ดี และไม่เป็นที่ไว้วางใจของครอบครัวตลอดผู้ปกครองทั่ว ๆ
ไป

เพราะคนที่เป็นนักเลงหญิงและนักเลงชายย่อมกลายเป็นคนเจ้าชู้ ชอบสนุกสนาน
ในทางกามารมณ์โดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว ที่กินอยู่หลับนอนไม่เป็นหลักเป็นฐาน ชอบเที่ยวในสถานที่
มีสิ่งยั่วยวนใจให้เพลิดเพลินอยู่ตลอดเวลา และชอบถือเอาที่เช่นนั้นเป็นที่กินอยู่หลับนอน
จนลืมตัว ลืมการงานบ้านเรือน หมดความสนใจในทางให้เกิดประโยชน์แก่ตนและ
ครอบครัว พ่อแม่พี่น้อง สามภรรยา จะมีกินมีใช้หรือเจ็บไข้ได้ป่วย ปวดหัวตัวร้อน แม้จะ
เป็นจะตายเขาไม่สนใจทั้งนั้น สมบัติเงินทองจะหมดไปเพราะสิ่งยั่วยวนใจย่อมเป็นที่พอใจ
ของเขา ไม่เคยตั้งเลขบวกลบในรายรับจ่ายของตนว่าได้มาและเสียไปเท่าไร และเสียไป
เพราะเหตุใดบ้าง

คนเรารองได้เป็นนักเลงแล้ว ไม่ว่านักเลงอะไรต้องเป็นนักจ่ายขึ้นหน้าเสมอ
เพราะฉะนั้นการเป็นนักเลงจึงทำให้เสื่อมเสียนิสัยและโภคทรัพย์ ท่านจึงเรียกว่าอบายมุข
คือ ทางแห่งความเสื่อม สุราธูโต อย่าเป็นนักเลงดื่มสุรา จะเป็นเหตุให้เสียทั้งทรัพย์และ
ก่อการทะเลาะวิวาท เมื่อดื่มเข้ามาก ๆ ทำให้เกิดโรค ถูกติฉินนินทา หมดมารยาทอันดีงาม
และหมดยางอายุต่อบุคคลทุกชั้น หมดความเคารพในสถานที่ที่บุคคลควรเคารพ ทั้งทอน
กำลังสติและปัญญาลงโดยลำดับ ความจริงถ้าสุราและนักเลงสุราได้แพร่ไปในสถานที่ใด
มาก ที่นั้นไม่ค่อยจะได้รับความสงบสุข แต่จะเป็นไปด้วยเรื่องราวต่างๆ มีการทะเลาะเบาะ
แว้ง ฆ่าฟันรันแทงถึงตายเพราะฤทธิ์สุราก็มีมาก ดังปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไม่เว้นแต่
ละวัน

แม้จะใช้นามแฝงว่าเป็นยาเสริมบ้ำหรือยาผลิตบ้ำก็คงจะไม่ผิด เพราะคนดี ๆ มีสติ
สมบูรณ์เรานี่เอง พอดีมียาเสริมหรือยาผลิตนี้เข้าไปพอสมควรแล้วไม่เพียงกินยาที่ จะเห็น
สมุนของความไม่มีสติเริ่มแสดงออกมาทันที เป็นอาการอวดมั่งอวดมี อวดดีอวดฉลาด
และอวดเก่งกล้าสามารถ จะปราดออกมาทางกาย วาจาทันที เพราะฤทธิ์สุราเข้าไปทำลาย
ใจให้เสียหลักแล้ว สติปัญญาซึ่งเป็นเครื่องรักษาใจต้องล้มละลายไปตาม ๆ กัน มีแต่ฤทธิ์
สุราเข้าควบคุมหัวใจทำเดี๋ยว จึงสามารถฆ่าได้ทั้งลูกทั้งเมียและญาติมิตรสหาย ตลอดบิดา
มารดาผู้บังเกิดเกล้าที่อุตสาหะเลี้ยงดูมาแต่วันตกคลอด ทั้งนี้เพราะอำนาจฤทธิ์ดีกรีมันสูง
จรดฟ้า จึงมองลงมาเห็นคนในเมืองมนุษย์ตัวเล็กเท่าหนูไป ถ้าฤทธิ์สุราได้ออกหน้าใน

สังคมและวงงานด้วยแล้ว ต้องกลายเป็นสังคมและวงงานที่แหลกเหลวไปทั้งนั้น ไม่มีความเรียบร้อยสวยงามจะตั้งอยู่ได้เพราะฤทธิ์สุราเป็นเหตุเลย

เพราะฉะนั้น ณ เวลาท่านเห็นภัยอันได้เกิดจากฤทธิ์สุราว่าจะทำความเสียหายให้แก่มวลมนุษย์ผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์จึงรีบห้ามไว้เสียแต่ต้นมือ เพื่อผู้สนใจใคร่ต่อความเจริญแก่ตนและส่วนรวม จะมีทางหลีกเลี่ยงไปได้กลายเป็นคุณต่อตนและส่วนรวม ทางด้านพระศาสนาท่านถือว่าเป็นโรคภัย สามารถทำลายสิ่งที่มีคุณค่าในตัวมนุษย์ให้เสียไปเพราะสุราเป็นตัวก่อเหตุ ส่วนทางโลกผู้แสดงไม่ค่อยมีความฉลาดพอ จึงไม่สามารถนำมาแสดงให้ท่านผู้ฟังได้ทราบโดยละเอียดว่า การดื่มสุราได้ผลดีพอที่จะสามารถทำคนบ้าหรือคนชั่วให้กลายเป็นคนดีมีความฉลาดปราดเปรื่องได้อย่างไรบ้าง จึงขอให้เป็นที่หน้าของท่านผู้เคยผ่านโลกมานานวินิจฉัยกันเอง

นี่เพียงกล่าวตามหลักธรรมที่ท่านว่า สุราธาตุ เป็นความเสื่อมเสียนิสัยและโทษทัณฑ์ของมวลมนุษย์ได้ทางหนึ่งเท่านั้น อุกุชาธาตุ อย่าเป็นนักเลงเล่นการพนัน เพราะการพนันมีหลายประเภทจนไม่สามารถจะนับอ่านได้ เพราะผู้ชอบในทางนั้นผลัดกันขึ้นทุกวัน เราควรทำความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ว่า การหวังแพ้หวังชนะมีเงินทองหรือสิ่งของมีค่ามากหรือน้อยก็ตามเป็นเครื่องตอบแทนในความแพ้ความชนะนั้น ๆ เรียกว่าการพนันทั้งนั้น ผู้ชอบเล่นการพนันจนติดนิสัยแล้ว ต้องเป็นนักพลิกแพลงทางกลมายาเพื่อล่อลวงทรัพย์จากคนอื่นมาเป็นของตน พุดฟังง่าย ๆ ก็ว่านักคว่ำกินหงายกินนั่นเอง เรียกว่าทำตนให้หมดความเชื่อถือไม่มีใครไว้วางใจได้

เหมือนวานร สัตว์ประเภทนี้แม้ใคร ๆ จะนำมาเลี้ยงไว้ในบ้านเป็นเวลานานจนคุ้นและเชื่องต่อเจ้าของแล้วก็ตาม แต่จะประมาทอนใจในสัตว์ประเภทนี้ไม่ได้อยู่นั่นเอง พอเจ้าของบ้านเผลอเมื่อไรทั้งได้โอกาสก็ทุบถ้วยทุบชาม ทุบต้อยหม้อข้าวหม้อแกง กัดฉีกเสื้อผ้าและทำลายสิ่งของมีค่าในบ้าน ตลอดจนเอาไฟเผาบ้านเผาเรือนให้ไหม้แหลกเป็นจุกจุกไปหมดไม่มีอะไรเหลือ เพราะฉะนั้นสัตว์ประเภทนี้ใครจะนำมาเลี้ยงไว้ ต้องผูกล่ามหรือขังไว้ในกรง จะปล่อยให้เป็นอิสระเหมือนสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ย่อมไม่ได้ และเป็นสัตว์อันใคร ๆ ไว้วางใจไม่ได้ตลอดกาลด้วย

นักเลงเล่นการพนันก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน โทษที่ตนได้รับย่อมมีการก่อเวรกับคู่แข่งชั้น เสียทรัพย์โดยปราศจากประโยชน์หนึ่ง เสียนิสัยกลายเป็นคนอันใคร ๆ ไม่เชื่อถือหนึ่ง ชอบเป็นขโมยเพราะการพนันเป็นต้นเหตุหนึ่ง ทรัพย์มีมากน้อยย่อมหมดไปเพราะการพนัน ทรัพย์ที่ได้มาก็เพื่อการพนัน แม้การแสวงหาทรัพย์ก็ชอบแสวงหาในทางที่ผิด

สุภาพบุรุษและสุภาพสตรีไม่ชอบแต่งงานด้วย เพราะกลัวจะเผาผลาญทรัพย์สินแล้วพาเขาให้ล้มจม นี้อธิบายเพียงย่อๆ พอเป็นคติเครื่องเตือนใจให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่า การเป็นนักเลงเล่นการพนัน เป็นความเสี่ยงนิสสัยและโศกทรัพย์ได้ทางหนึ่ง

ปาปมิตโต อย่าคบคนชั่วเป็นมิตร และมีความสนิทสนมกับคนชั่ว จนพาตัวให้เสียไปด้วย คำว่าคนชั่วมีหลายประเภทนับคนชั่ว ๓ จำพวกที่กล่าวแล้วข้างต้นเข้าด้วย พูดฟังง่าย ๆ ก็คือคนในลักษณะ ๓ จำพวก จัดเป็น **ปาปมิตร** คือเป็นบุคคลไม่ควรคบทั้งนั้น เพราะเป็นคนประเภทอันใด ๆ ไม่พึงปรารถนาอยากคบค้าสมาคมไปหามาสู่ นอกจากพวกของเขาเองเท่านั้น เป็นคนชอบเอาเปรียบเอาไรต์เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เช่น ชอบลักขโมย ติชิ่งวิ่งราว ปล้นจี้ ตัดช่องย่องเบา แสวงหาอาชีพด้วยวิธีเอาหนามยอกหัวใจคนอื่น เพื่อเอาเลือดหัวอกเขามาบำรุงชีวิตหรือครอบครัวของตน เป็นต้น เรียกว่าคนโหดเขลาปัญญา เพราะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการทำงานที่ชอบธรรม อันเกิดจากกำลังป्लीแข็งของตน เหมือนอย่างพลเมืองดีทั่ว ๆ ไป ความเคลื่อนไหวของเขาทุก ๆ อาการจะสื่อให้เห็นว่า เป็นเลื้อร้ายอยู่ในตัวซึ่งใคร ๆ จะพึงระวังเสมอ

โทษแห่งความเป็นพาลหรือพวก ปาปมิตร การกินอยู่หลับนอนไม่ค่อยเปิดเผย เหมือนคนธรรมดา มีการหลบหลีกซ่อนตัวอยู่เสมอ และชอบเที่ยวหากินหรือแสวงหารายได้ในเวลากลางคืนยามดึกสงัด ซึ่งเป็นเวลาพลเมืองดีหลับนอน สิ่งของที่ได้มาในทางผิดกฎหมายต้องเก็บซ่อนไว้ในที่ลับเสมอ ของบางอย่างต้องเก็บซ่อนไว้ในนอกบ้าน ไม่ยอมเก็บไว้ในบริเวณบ้านเรือน เพราะกลัวจะเป็นภัยต่อตนเองหรือครอบครัว การกินอยู่หลับนอนของคนพวกนี้ไม่มีความสุข เพราะต้องระวังภัยจากเจ้าของทรัพย์บ้าง จากเจ้าหน้าที่บ้างซึ่งไม่ทราบว่าเขาจะมาทางไหนและเวลาใด ปากและท้องมีความอึดหนา สำราญด้วยอาหารปัจจัยที่ได้มาด้วยการยื้อแย่งจากคนอื่น แต่ใจกลายเป็นไฟเผาตนเองอยู่ตลอดเวลา หาความสุขเปิดเผยและอิสระอย่างคนธรรมดาไม่ได้

ชีวิตของคนชั่วเป็นการเสี่ยงภัยอยู่ทุกขณะ และไม่ทราบว่าคอกับศิระจะขาดจากกันตกไปเสียอยู่บนหัวตอ หรือถูกแขวนอยู่บนกิ่งไม้ต้นไหนเวลาใด จึงจัดว่าเป็นภาระหนักสำหรับความเป็นอยู่ของคนพาล เพราะฉะนั้นคนผู้มุ่งความเป็นพลเมืองดี มีอิสระในความเป็นอยู่หลับนอนของตน และต้องการชีวิตให้มีชื่อมีแป จึงไม่ควรคบ ปาปมิตร คือคนพาล อย่างน้อยต้องหวังเอาเปรียบเอาไรต์จากเราจนได้ ไม่ยอมขาดทุนเพราะการคบกับใคร ๆ ท่านจึงเรียกว่าเป็นทางเสี่ยงนิสสัยและโศกทรัพย์ได้อีกทางหนึ่ง

เมื่อเราเว้นจากความหายนะคือความฉิบหาย ๔ อย่างนี้แล้ว เราควรตั้งตนอยู่ใน

ธรรมของผู้เจริญด้วยทรัพย์คือทางเดินของเศรษฐี จะเป็นผู้เจริญด้วยทรัพย์มีเงินมาก ซึ่งเกิดจากกำลังปลีแข้งของตน ตามภษิตที่ได้ยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้นนั้นว่า อภฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาทรัพย์ไม่ว่าทางใด หนักก็เอาเบา ก็รับ ไม่มี การตำหนิงานว่าหนักไปหรือมากไป เพราะเห็นว่างานคือบ่อเกิดแห่งเงิน หรือพ่อแม่ของเงิน ถ้าไม่มีงานเงินก็มีขึ้นมาไม่ได้ ตั้งหน้าทำงานเพื่อเงินจริงๆ ไม่หลบหลีกปลีกงาน ตื่นแต่ตีกเริ่มทำงานแต่เช้า ไม่ขี้เกียจนอนตื่นสาย และไม่เบื่อหน่ายในงานที่จะบันดาลเงิน โดยถือว่าเมื่องานมากเงินก็มาก ไหลหลากมาทุกทิศทุกทาง จึงกลายเป็นเจ้าของสมบัติขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

นี่คือคุณแห่งความขยันหมั่นประกอบการงาน จะบันดาลคนให้เป็นเศรษฐีไม่เลือกหน้าว่าเป็นใคร ขอแต่ให้มีแต่ความขยันหมั่นประกอบการงานอันเป็นเหมือนแม่เหล็กเท่านั้น ย่อมสามารถดึงดูดสมบัติมาได้ทุกประเภท แล้วเข้าสู่เขตแดนแห่งความขยันท่วมท้นไปด้วยสมบัติเงินทองกองทรัพย์ นี้ก็อันใดก็ได้ตามใจหวัง จนกลายเป็นเทพบันดาลขึ้นมา เป็นเจ้าครองหัวใจของเศรษฐีผู้มีเงินมากให้ปรากฏเด่นในหมู่ชน เพราะอำนาจความขยันเป็นธรรมบันดาล

ภษิตข้อที่ ๒ ว่า อารักขสัมปทา เป็นผู้พร้อมแล้วในการเก็บรักษาทรัพย์ที่หามาได้ โดยชอบธรรม นี่คือตู้เซฟเพื่อเก็บทรัพย์ที่ได้มาจากความขยัน ไม่ให้รั่วไหลออกไปโดยใช่เหตุ เพราะทรัพย์ที่ได้มาเมื่อไม่มีที่เก็บย่อมเรียกรวด อาจสูญหายไปได้ไม่ยั้งยืน ตามธรรมดาคนเราเมื่อมีเงินมากอาจลืมนั่น ถือว่าตนมีอำนาจ อาจจับจ่ายทรัพย์ให้หมดไปในวันเดียวก็ได้ เพราะฉะนั้นการเก็บรักษาจึงเป็นยาขนานเอก แก่ความฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ความรู้จักประมาณเสียได้ กลายเป็นคนประหยัดทรัพย์ขึ้นมา เมื่อมีธรรมรักษาสสมบัติก็อบอุนไม่ร้อนรันทาทางออก เพราะเรามียาแก้โรคฟุ่มเฟือยเสียได้แต่ต้นมือ จึงไม่กลายเป็นโรคระบาดสังหารทรัพย์จำนวนมากให้เสียไป กลายเป็นคนมีสมบัติเป็นเครื่องประดับตัว และเป็นสง่าราศีแก่วงศ์สกุลอีกด้วย

ข้อที่ ๓ สมชีวิตา การดำเนินการครองชีพไปด้วยความสม่ำเสมอ ไม่ให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยจนเกินไป เป็นผู้มีหลักเหตุผลในการเก็บรักษา และการจับจ่ายประจำตนตลอดเวลา ไม่เก็บรักษาจนตนเองเกิดความฝืดเคือง และจับจ่ายจนฟุ่มเฟือยเกินไปซึ่งเป็นการผิดทั้งสองทาง เพราะทรัพย์ถือว่าเป็นคู่ชีวิตในคราวจำเป็น ถ้าจำเป็นก็ต้องจ่ายเพื่อไถ่ถอนเอาความสะดวกมาสู่ตน เท่าที่เห็นสมควรตามความจำเป็นที่เกิดขึ้นมากหรือน้อย แต่จะเห็นจำเป็นไปเสียทุกอย่างก็เกินไป เพราะสมัยทุกวันนี้สิ่งที่ผ่านมาเพื่อทำลายทรัพย์มี

มากมายจนตามแก้ไขทัน คนที่มีรายได้มาก ๆ แต่กลับจนก็เพราะความไม่รู้จักประมาณ เห็นการจ่ายเป็นของดีเสียทำเดียว ไม่เห็นคุณค่าในการเก็บรักษาทรัพย์ แม้จะมีมากจึงสูญหายไปราวกลับว่ามีปีก

แท้จริงปีกหรือหางของทรัพย์ไม่มี แต่อาศัยปีกหางของความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมของความคะนองและความไม่รู้จักประมาณ พาบินหนีไปทั้งวันทั้งคืน คือพาบินเข้าไปตามซามข้าวต้มขนม อาหารว่างบ้าง โกโก้ กาแฟบ้าง ตามโรงลิเกละครบ้าง ตามโรงภาพยนตร์บ้าง ตามรถยนต์ รถไฟ แท็กซี่บ้าง เพื่อซบซึ้งท่องเที่ยวด้วยความคะนอง พร้อมทั้งเครื่องประดับเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่จำเป็น และไม่คำนึงถึงความลำบากอันจะเกิดมีแก่ตนในกาลข้างหน้า พาบินเข้าไปในไฮเต็ลบ้าง ไนท์คลับที่พักผ่อนบำรุงบำเรอบ้าง บินเที่ยวตากอากาศตามสถานที่ต่าง ๆ บ้าง ทั้งนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งของและสถานที่ที่จะคอยสังหารทรัพย์ให้เสียไปโดยไม่จำเป็น เมื่อตรองดูแล้วสิ่งของและสถานที่ดังกล่าว ถ้าใครลองได้ก้าวเข้าไปแล้ว ย่อมเป็นเช่นกับโคตัวก้าวเข้าไปสู่โรงฆ่าสัตว์ ไม่เห็นโคตัวใดจะรอดพ้นชีวิตออกมาได้ นอกจากจะแปรสภาพเป็นเนื้อเป็นหนังของโคออกมาเท่านั้น

บุคคลผู้พาทรัพย์ก้าวเข้าไปสู่สถานที่ดังกล่าวแล้ว ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับโค ฉะนั้น ขณะที่ก้าวเข้าไปทรัพย์ก็พร้อมแล้วที่จะก้าวเข้าไปด้วย แต่หากกลับทรัพย์ไม่กล้าออกมาและกลับบ้านด้วย เพราะฉะนั้นรายจ่ายซึ่งเป็นไปเพราะอำนาจความชินต่อนิสัยของผู้ไม่รู้จักประมาณ จึงทวีคูณขึ้นทุกวันไม่มีวันลดละ เมื่อนิสัยได้ถูกฝึกในทางจับจ่ายจนพอตัวแล้ว อะไรก็เลยเป็นของจำเป็นไปเสียทุกอย่าง แม้รายได้ยังไม่ปรากฏ แต่ความจำเป็นที่ท่วมท้นเข้ามาอันเป็นเชิงบังคับให้จ่าย คอยจะประกาศทำลายแก่ตัวเองอยู่ตลอดเวลา ซื้องินสดไม่ทันจำเป็นต้องซื้อเงินผ่อน นักเข้าซื้อเชื่อเครดิต นักเข้าจริง ๆ ก็ซื้อแกมโกงไปเลย

ทั้งนี้เนื่องจากฝึกหัดนิสัยในทางฟุ่มเฟือยจนเกินตัว ถูกเวลาทรัพย์ด้อยหรือหมดไปด้วยนิสัยที่เสีย จึงนับวันทวีคูณและรบกวนให้เราได้รับความเดือดร้อน เมื่อหาให้ไม่ทันก็ผลักดันไปในทางมิชอบ นักเข้าก็เป็นโจรไปเลยทั้ง ๆ ที่เราไม่อยากเป็นเช่นนั้น แต่เพราะสนิมเบื้องต้นก็เกิดจากเหล็กเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่อไปก็กัดเหล็กให้เสียจนใช้การไม่ได้ นอกจากนิสัยกลายเป็นเสือร้ายตัวศัตรูต่อทรัพย์แล้ว ยังมีทางถ่ายทอดให้กุลบุตรและกุลธิดารับไว้เป็นเครื่องสังหารตนต่อไปอีกเป็นเวลานาน นี่คือโทษแห่งความไม่สำนึกตัว จึงกลายเป็นนิสัยโรคระบาดติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ตลอดวงศ์สกุล ผิดถูกคนเราก่อนจะทำอะไร ควรพิจารณาให้รอบคอบ ไม่เช่นนั้นจะเป็นทางให้ผู้อื่นเสีย เพราะเราเป็นตัวอย่างไม่ดีอีก

จำนวนมาก เพราะผู้ใหญ่ทุกคนต้องเป็นแบบพิมพ์ของเด็กได้ทุก ๆ วัย ถ้าแบบพิมพ์ดีสิ่งสำเร็จรูปมาจากแบบพิมพ์ก็จะกลายเป็นของดีไปตาม ๆ กัน

เพราะฉะนั้นการจ่ายทรัพย์ไม่รู้จักประมาณ ไม่มีหลักเหตุผลค่าประกัน ทรัพย์ที่มีอยู่จึงพร้อมที่จะฉิบหายไปตาม ๆ กันจนไม่มีอะไรเหลือ เด็กที่เดินตามผู้ใหญ่ก็พลอยจะเสียทั้งทรัพย์และรับเอานิสัยไม่ดีไว้สังหารตนในอนาคต ก็จะปรากฏแต่คนเสียหายไปทั่วโลก ไม่มีใครจะฉลาดสามารถนำแผ่นดินอันเป็นทองทั้งแห่งไว้ได้ เมื่อแผ่นดินถล่มบ้านเมืองก็ล่มจมไปด้วยโดยไม่ต้องสงสัย ดังนั้น สมชีวิตา จึงเป็นธรรมคำจุนโลก ไม่ให้กลายเป็นโลกที่ล้มเหลว ผู้ต้องการความเจริญในทรัพย์สินและบุตรธิดาที่ดี จึงควรเชื่อธรรมของพระพุทธเจ้าไว้ครองหัวใจ อย่าเชื่อกิเลสตัดหาความโลเลยิ่งกว่าธรรม จะเป็นผู้เจริญด้วยทรัพย์และเป็นสง่าราศีแก่ตนเองและวงศ์สกุลตลอดกาลนาน

ข้อที่ ๔ กัลยาณมิตรตตา คบเพื่อนที่มีน้ำใจเป็นธรรม งามทั้งความประพฤติและน้ำใจ ได้คิดจากเขาเวลาเราเข้าคบค้าสมาคมใกล้ชิด จะติดต่อกิจการงานหรือมีความจำเป็นเกิดขึ้น เขาช่วยเป็นภาระจัดทำฉันพี่น้องร่วมอุทรเดียวกัน ไม่เห็นแก่ได้ถ่ายเดียว ยิ่งกล้าสละเป็นสละตายเพื่อเราด้วยเมื่อคราวจำเป็นเกิดขึ้น นี้เรียกว่าเป็นกัลยาณมิตร แปลว่ามิตรที่งามหรือสหายผู้พึงเป็นพึ่งตายจริง ๆ ในขณะเดียวกันเราก็ควรบำเพ็ญตัวให้เป็นอย่างเขาด้วย ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นมิตรที่เลวทรามซึ่งใคร ๆ ไม่พึงปรารถนาอยากจะคบเช่นเดียวกัน เพราะการคบมิตรมีน้ำใจกล้าเสียสละต่อกันเป็นสำคัญมาก ในคราวจำเป็นทั้งเขาทั้งเรา ไม่เช่นนั้นจะคบกันได้ไม่นาน อาจเกิดความเบื่อหน่ายและหันหลังให้กัน ทั้งไม่กล้ามองหน้ากันตลอดวันตายก็ได้

เพราะฉะนั้นก่อนคบมิตรต้องสังเกตดูให้ละเอียดถี่ถ้วน แล้วจึงตัดสินใจคบด้วยความซื่อสัตย์ ผากชีวิตจิตใจต่อกันจริง ๆ จะเป็นเพื่อนฝากเป็นฝากตายกันได้ตลอดกาลนานตามที่ได้อธิบายมา ส่วนศีลธรรมเครื่องประดับกาย วาจา ใจให้งอกงามด้วยบุญกุศลอันเป็นผลให้เกิดสุขในภพนี้และภพหน้านั้นเป็นของสำคัญยิ่ง เพราะรากเหง้าแห่งกุศลนั้นขึ้นอยู่กับศรัทธา คือความเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล ไม่ได้เชื่อแบบสุมเดา คือค้นหาหลักฐานไม่ได้

พูดอย่างฟังง่าย ๆ ก็คือ เชื่อบุญ-บาปว่ามีจริง สุขทุกข์จึงเป็นผลให้สัตว์ผู้ทำกรรมนั้นเสวยทั่วหน้ากัน และกรรมนั้นต้องเป็นของทุกคนซึ่งเกิดจากตนผู้ก่อเหตุเอาไว้ และเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเพราะอำนาจแห่งพระกุศลที่พระองค์ได้ทรงสร้างไว้ ความเชื่อเหล่านี้เรียกว่าเป็นรากเหง้าแห่งกุศล สามารถยังผู้บำเพ็ญความดีมีทาน ศีล ภาวนาเป็นต้น

ให้บำเพ็ญด้วยความเต็มใจ เพราะความเชื่อเป็นแรงงานสำคัญ เมื่อผู้มีความเชื่อฝังอยู่ในใจแล้ว แม้จะให้ทาน รักษาศีลหรือภาวนาย่อมทำได้ด้วยความเต็มใจ

ฉะนั้นศรัทธาจึงเป็นกำลังเพิ่มความเพียรในกิจการต่างๆ ให้สำเร็จได้ตามใจหวัง เพราะศรัทธาความเชื่อมั่นต่อความสำเร็จ ย่อมเป็นผู้นำของกิจการต่างๆ ให้ถึงแดนแห่งความสมหวังได้ทุกกรณี ศรัทธาจึงเปรียบเหมือนพีชอันดีที่จะควรบำรุงให้เจริญขึ้นด้วยทำดีซึ่งเป็นอุปกรรมแก่กันและกัน ผลงานที่จะพึงได้รับย่อมสมบูรณ์ขึ้นเป็นลำดับ การบำเพ็ญทานและรักษาศีลตลอดปัญญาความฉลาดรอบรู้ ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายเมื่อมีศรัทธาเป็นภาคพื้นแห่งความสำเร็จอยู่แล้ว จึงควรจะกล่าวได้ว่า คนทำดีจนปรากฏได้รับผลแห่งความสุขอย่างสมบูรณ์ ย่อมสืบเนื่องมาจากความเชื่อมั่นในงานและผลของงานที่ตนจะพึงได้รับ

แม้พระพุทธเจ้าและสาวกพึงทราบว่าเป็นผู้ประเสริฐเลิศโลกได้เพราะศรัทธาเป็นรากฐาน เราท่านทั้งหลายที่มุ่งวิบากสมบัติอันไพบุลย์ในเบื้องหน้า จึงเริ่มบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ให้เจริญขึ้นด้วยศรัทธาของตน ก็จะได้ประสบผลเป็นที่พึงพอใจในพุทธธรรมปัจจุบันและสัมปรายภพเบื้องหน้าโดยไม่ต้องสงสัย

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศานี้ ขอบรรดาท่านผู้ฟังจงยังศรัทธาให้ตั้งมั่นในพระศาสนา อุตส่าห์บำเพ็ญตนด้วยศรัทธาในกิจที่ชอบ ประกอบความดีอยู่เรื่อยๆ ก็จะได้ปรากฏความเจริญรุ่งเรืองในตน สิ้นกังวลภายในใจ โดยนัยที่ได้แสดงมาก็สมควรแก่เวลา ขอยุติลงด้วยเวลาเพียงเท่านี้ เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

*****